

SEMIOTIC ȘI ONTOLOGIC
LA CONSTANTIN NOICA

Emilia Guliciuc

Pentru a înțelege semnificația cuvintelor la Noica, recursul la ontologia sa este binevenit, mai ales pentru a lămuri problema *universalului concret*, ca un alt fel de a vorbi despre ființa din lucruri și ființa limbajului.

Pentru filosoful român, ființa nu are o existență transcendentă, (precum lumea Ideilor a lui Platon), ci se află în infinitudinea lucrurilor sau măcar în aspirația lor către infinitudine.

Spre deosebire de predecesorii antici, care vedeau ființa în omogenitatea și nemărginirea sa, Noica vorbește despre ea, paradoxal, ca despre un Unu neomogen și limitat. Caracterul neomogen al ființei, nu înlătură unitatea sa, ci induce ideea gradelor de ființă. Existența limitației în chiar miezul ființei nu trebuie să înspăimânte căci, în ceea ce o privește, i se asociază *limitația ce nu limitează* și nu doar simpla *limitație ce limitează*. În opinia lui Noica există trei niveluri de ființă: ființa lucrurilor (devenirea), în care intră și omul; ființa elementelor (devenița) și ființa ca ființă (ființa în sine).

Ideea existenței ființei în lucruri, generalitatea lor internă, este tocmai expresia universalului concret de care vorbea Noica, oricât de paradoxală ar apărea această afirmație. Oricine poate să accepte generalul abstract, crede Noica, dar mult mai greu de acceptat este cel ontologic. *“În fond, tocmai celor care pretind că nu identifică nicăieri generalul - cum sunt empiriștii și raționaliștii - li se poate imputa că, invocând drept real singur individualul, nu au de-a face în fapt decât cu o mai proastă speță de generaluri, anume generalurile goale”* [DF: 247].

Domeniul filosofiei nu-l constituie nici devenirea și nici ființa, ci lumea elementelor. Trecutele filosofii au păcătit, crede Constantin Noica, nu prin pierderea sau uitarea temei centrale, *fînța ca fînță*, ci prin aceea că au căutat-o de-a dreptul și nu mijlocit, prin intermediul elementului.

A ne întreba asupra sensului ființei, înseamnă, în concluzie, a ne întreba asupra sensului lumii. Știința trebuie să dea cunoștințe, iar filosofia înțelesuri. Filosofia limbajului, oprindu-se doar la analiza *sensurilor propozițiilor*, nu se interesează de sensul lumii.

“Ce le poți opune (filologilor n.n), scrie Noica ? Surâsul. Vedeți lumea în Peșteră, pe epură, în spectru. Și nici măcar nu mai e lume, e simbol bine legat ori nu. Dacă spun: sensul vieții e să-ți pui probleme sensului vieții, pentru ei propoziția nu are sens. Dar pentru om are. În ea însăși are.”[JI:208 frg.IV-226].

Noica nu se îndoiește că există un univers al formelor, care ar putea fi descris și clasificat, ca acela al substanței, al materiei. Ceea ce îl interesează însă este o descriere și o clarificare a intimității și nu doar a exteriorului lor. De aceea preocuparea sa este orientată spre ontologie, singurul domeniu în care ființa poate coborâ prin cuvânt în lume și o poate întemeia (în sensul de a-i pune temei și nu de a o crea pur și simplu).

Dacă se apleacă asupra cuvintelor o face asupra celor ale limbii noastre, și numai asupra aceluia care zidesc lumea. Căci *“limba ta nu e limbă, e gândire, conștiință, orizont (...) De aceea nu se poate lingvistică decât pe limbile altora. Cu limba ta ești”* [JI:221, frg.V-4].

Cu limba ta intri în orizontul ontologic, depășind cadrul lingvistic, ori semiotic.

În opinia lui Noica întrebările lingviștilor și semioticienilor sunt, cel mai adesea, doar încercări sterile care privesc omul de acțiune:

“Omul denuște ceva Dumnezeu. Pe urmă, se întreabă veacuri de-a rândul: ce-am vrut să spun prin “Dumnezeu”? Denuște ceva timp; și se întreabă: ce-am vrut să spun prin timp? Are poate și semanticismul un minimum de îndreptățire (deși nu m-a interesat niciodată). Iar răspunsul său ar trebui să fie astăzi: Nu știu ce e asta: dar fac lucrul și îl știu. Voi face până și omul, iar atunci voi ști” [JI: 70, frg. II-121].

SIGLE

DF – *Devenirea întru ființă*, vol. I *încercare asupra filosofiei tradiționale*, vol. II *Tratat de ontologie*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1981

Jl – *Jurnal de idei*, Editura Humanitas, București, 1990